

Grensoverschrijdende erfopvolgingen : Wat verandert er met de Verordening 650/2012?

Patrick Wautelet

Overzicht

- 1) Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking
- 2) De Verordening in werking : enkele praktijkgevallen

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- ErfrechtVo (650/2012)
 - Inwerkingtreding : **16 aug. 2012** (art. 84)
 - Is van toepassing op nalatenschappen opengevallen op **17 aug. 2015** en daarna (art. 83)
- Tot dan : huidig recht blijft relevant

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- Huidig recht? Nationaal en internationaal ipr :
 - Nationaal ipr
 - BE : IPR-Wetboek (art. 77-84)
 - NL : Boek 10 NBW
 - DE : §§25-26 EGBGB
 - Internationaal ipr
 - 1961 Haags Verdrag (vorm testament)
 - Enkele andere verdragen

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- Mist de Verordening elke relevantie tot augustus 2015?
 - Ja indien nalatenschap *vóór* 17.08.2015 openvalt...
 - Indien nalatenschap *op/na* 17.08.2015 openvalt :
toepassing van ErfrechtVo, ook op akten/situaties totstandgekomen *vóór* die datum

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- vb. : Nederlander die sedert 2010 in België verblijft, doch een onroerend goed in NL behouden heeft
- 2011 : schenking van de naakte eigendom van het goed, ten voordele van niet-erfgenamen
- Erfwet bepaalt of geschonken goed ingebracht moet worden én of er inkorting moet gebeuren (vb. art. 80 § 1°-10° IPRWetboek / art. 23 par. 2 ErfrechtVo)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- Welk recht is van toepassing?
 - Overlijden in **sept. 2014** : Vo niet relevant → nalatenschap beheerst door Belgisch recht, behalve onroerend goed in NL : Ndls recht (art. 78 IPRW)
 - Overlijden in **sept. 2015** : Vo wel toepasselijk → nalatenschap volledig beheerst door Belgisch recht, ook schenking van 2011 (art. 21 ErfrechtVo - gewoonlijke verblijfplaats overledene)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- → Professionals moeten verordening 650/2012 **NU** al beheersen om over toekomstige nalatenschappen te kunnen adviseren

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- ErfrechtVo.?
 - Burgelijk recht (geen fiscaal recht)
 - Geen eenmaking van het erfrecht
 - IPR-aanpak : coördinatieregels
 - Toepasselijk recht
 - Rechtsmacht (rechtbanken en notarissen)
 - Vrij verkeer (beslissingen en akten) en samenwerking (Eur. Erfrechtverklaring)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

I. Verordening 650/2012 : een eerste kennismaking

- Basisbeginsels ErfrechtVo :
 - Rechtsmacht : gewoonlijke verblijfplaats (art. 4)
 - Één enkele erfwet – geen *Nachlassspaltung*
 - Welk recht?
 - Recht van de gewone verblijfplaats (art. 21)
 - Of recht gekozen door erflater (art. 22)
 - Ruime toepassing van erfwet – zowel op vererving als op overgang en vereffening

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 1 : Dhr. Peeters, Belgische onderdaan, woont in België. Hij is eigenaar van een 2de verblijf in Frankrijk
- (parallele situatie met Nederlander/Duitser/Lxburger die 2de verblijf in Zuid Europa bezit : Frankrijk, Italië, Spanje, enz.)
- Welk recht is van toepassing?

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

	Eenheid/ splitsing	Hoofdaanknoping	Secundaire aanknoping	Renvoi?
BE	Splitsing (art. 78 IPRW)	Gewone verblijfplaats	Plaats ligging onroerend goed	Ja - onroere nd goed
NL	Eenheid (Haags Erfrecht- verdrag)	Gewone verblijfplaats (indien nationaliteit of 5j. GW)	Nationaliteit	Neen
DE	Eenheid (§ 25-1 EGBGB)	Nationaliteit	/	Ja
LU	Splitsing (art. 3 lid. 3 BW)	Woonplaats	Plaats ligging onroerend goed	Ja

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- ErfrechtVo?
- Beginsel : gewone verblijfplaats (art. 21)
- Voordelen?
 - Één enkele kwet voor de hele nalatenschap (geen splitsing)
 - Identieke regel in alle LS (behalve DK/UK/IRL)
 - Geen renvoi (behalve indien wet van 3de Staat)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 2 : Dhr. Hanneman, Belgische onderdaan, baat een bio-boerderij in Sankt-Vith (BE) uit
- Tijdens het WE verblijft hele familie in Zülpich (DE) in het huis waar zijn vrouw opgegroeid is
- Dhr. Hanneman stelt zich vragen over zijn nalatenschap

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Beginsel : nalatenschap onderworpen aan het recht van de laatste *gewone verblijfplaats* van de overledene
- Waar ligt GV van Dhr Hanneman ?
- Geen definitie in ErfrechtVo
- Preambule : overweging 23 → GV moet “op een nauwe en duurzame band met de betrokken staat” wijzen

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Welke leidraden om GV te lokaliseren?
 - Globale benadering – rekening houden met “...alle aspecten die het leven van de erflater in de jaren voor zijn overlijden en op het tijdstip van overlijden...” (overweging 23)
 - Slechts *één* GV
 - Fiscaal domicilie – een aanwijzing, op zich niet beslissend

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Quid GV van Dhr Hanneman?
- Overweging 24 : indien overledene afwisselend in verschillende LS heeft gewoond of van staat naar staat is gereisd zonder zich voor langere tijd in een ervan te vestigen → indien overledene onderdaan is van een van deze Staten of in een van deze staten al zijn voornaamste goederen had, kan men rekening houden met nationaliteit of plaats waar deze goederen zich bevinden → wellicht Belgisch recht

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Moeilijkheden om GV te lokaliseren bestaan, doch al bij al slechts in beperkt aantal situaties
- vb. : Belgische ondernemer met belangrijk vermogen verblijft tussen nov. en april in Miami (waar hij moderne kunst verzamelt) en van mei tot oktober te Knokke (waar hij een kunstgalerie uitbaat)

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- In vele gevallen, geen moeilijkheid om GV te lokaliseren - bv. :
 - 'Fiscale' Expats (FR / NL) die in België gevestigd zijn : GV in België ook indien deel van vermogen, activiteiten en familiale banden in staat van oorsprong
 - 'WorkExpat' die nauwe band met land van oorsprong behoudt : GV nog steeds in land van oorsprong indien aldaar centrum van zijn belangen voor zijn gezins- en sociaal leven (overweging 24)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Welke oplossing voor moeilijke gevallen?
- Rechtskeuze (*infra*)

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 3 : Dhr. Durant, Belgische onderdaan, verblijft al 23 j.in Senegal met zijn vrouw
- Dhr Durant beschouwt zichzelf nog als Belg, doch heeft geen enkel vermogensband meer met België ('Europees' goed : effectenrekening beheerd door Luxembgse bank)
- Welk recht is van toepassing op zijn nalatenschap ?

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- ErfrechtVo relevant? Nalatenschap bevat meer niet-Europese dan Europese elementen en mogelijk toepassing van recht van 3de Staat
- Ja : ErfrechtVo niet beperkt tot 'Europese' nalatenschappen
- Art. 20 : universele draagwijdte van de Vo → ook indien leidt tot toepassing van recht van 3de Staat (gevolg : geen plaats meer voor nationaal ipr)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Rechtsmacht om over nalatenschap te oordelen ?
 - België : geen rechtsmacht (enkel indien erfgoed in België en andere voorwaarden – art. 10-1)
 - Luxemburg : rechtsmacht, doch beperkt tot effectenrekening (art. 10-2)

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Welk recht is van toepassing? Recht van de GW (art. 21) → recht van *Senegal*
- Erfrecht in Senegal? Langstlevende heeft recht op 1/2 nalatenschap indien er geen nakomelingen zijn (art. 531 Wetboek familierecht) → kan het beter?

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Renvoi?
 - In beginsel uitgesloten
 - Toch mogelijk indien erfwet van een 3de staat én ipr van 3de staat naar recht van een LS verwijst (art. 34)
- In casu : art. 847 Wetboek familierecht : toepassing van nationale wet overledene → renvoi naar Belgisch recht

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 4 : Franse onderdaan verblijft al 5 j. in België
- Wenst testament op te stellen en grootst mogelijk beschikbaar deel van zijn vermogen aan neef te legateren
- Niet uitgesloten dat betrokkene ooit terug naar Frankrijk keert (of elders) – hoewel vandaag geen concrete plannen in die zin

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Welke regeling voor testamenten en uiterste wilsbeschikkingen?
- Beginsel : toepassing van de erfwet (art. 23-2 h : erfwet relevant voor “het beschikbare deel van de nalatenschap, de wettelijke erfdelen en andere beperkingen van de bevoegdheid om bij uiterste wil te beschikken...”)

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Moeilijkheid : erfwet = GW van overledene “op het tijdstip van overlijden” (art. 21-1 *in fine*)
- GW kan gewijzigd worden tussen verlijden van testament en overlijden

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Oplossingen?
- 1°) *Rechtskeuze* - laat toe om erfwet definitief vast te stellen
- ErfrechtVo laat rechtskeuze door overledene toe (art. 22)
- Beperkingen :
 - Keuze voor één enkele wet (eenheid)
 - Keuze slechts voor nationale wet (vgl. art. 79 IPRW)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Wanneer is rechtskeuze nuttig?
 - Indien twijfels over GV
 - Buitenlander in België (vb. : Engelsman met verblijfplaats in België - keuze voor Engels recht → testament aangepast aan de Engelse 'rechtscultuur')
 - Belg in het buitenland

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Beding van rechtskeuze ?
- “De erflater, die de Nederlandse nationaliteit bezit, bepaalt dat Nederlands recht krachtens art. 22 Verordening 650/2012 op zijn/haar nalatenschap van toepassing is.”

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Wat indien rechtskeuze *vóór* 17.08.2015, doch nalatenschap valt open *na* 17.08.2015?
- vb. : 2 Franse echtgenoten die in België verblijven, kiezen in 2013 voor Belgisch recht (zowel als erfwet als op hun testament)
- Keuzen voor Belgisch recht :
 - Geldig volgens art. 79 IPR-W
 - Niet geldig krachtens art. ErfrechtVo

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- ErfrechtVo bevat 'opvangbepaling'
- Art. 83-2 : rechtskeuze gemaakt vóór 17.08.2015 blijft geldig indien :
 - Verordeningsconform
 - Of conform nationaal ipr – ipr van welke Staat?
 - GV van overledene
 - Nationaliteit van overledene

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- 2°) Wat indien geen rechtskeuze ?
- Bijzondere regeling : de *hypothetische* erfwet (artt. 24-25)
- Toepassing van de wet die krachtens Verordening toepassing zou vinden indien nalatenschap zou zijn opengevallen op het ogenblik van verlijden van testament/wilsbeschikking
- Erfwet wordt 'vastgelegd' - toekomstig verhuis van erflater heeft geen invloed

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Moeilijkheid met anticipatieve redenering :
 - GV vaststellen jaren na verlijden van testament ('GV-beding' in testament?)
 - Kan leiden tot splitsing van nalatenschap : hypothetische wet geldt slechts voor bepaalde vragen ("toelaatbaarheid en de materiële geldigheid" van uiterste wilsbeschikking) – 'gewone' erfwet voor andere vragen

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 5 : Twee Duitse echtgenoten die in Eupen verblijven
- Hebben een gemeenschappelijk testament opgesteld toen ze nog in Duitsland woonden (Berliner testament : langstlevende ontvangt hele nalatenschap van overleden echtgenoot; kinderen erven slechts na 2de overlijden)
- Vermogen van de vrouw : onroerend goed in Duitsland

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Is gemeenschappelijk testament geldig?
 - Erfwet : Belgisch recht (art. 21/23 ErfrechtVo)
 - Vormgelijke geldigheid testament? ErfrechtVo verwijst naar Haags Verdrag 1961 (art. 75 § 1-2)

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Moeilijkheid : ErfrechtVo, noch Haags Verdrag spreken zich uit over *toelaatbaarheid* van gemeenschappelijk testament
- Geen antwoord in Belgische rechtspraak (Frankrijk : Cass. 2012 : vraag naar toelaatbaarheid van testament is een vormvraag en geen materiële vraag)
- Belgische rechtsleer : pleit overwegend voor toepassing van erfwet (nog verdedigbaar onder ErfrechtVo?)

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Besluit:
 - Nalatenschap onderworpen aan Belgisch recht
 - Lot van gemeenschappelijk testament onzeker : mogelijks in vraag gesteld :
 - Indien toelaatbaarheid van testament onder Belgische erfwet valt
 - Indien eenzijdig karakter van testamenten (art. 968 BW) tot de openbare orde behoort

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Oplossing? Keuze voor Duits recht
- Quid indien geen uitdrukkelijke keuze in testament?
- Kan men uit vorm van testament (gemeenschappelijk testament) én inhoud (Berliner testament) afleiden dat partijen voor Duits recht hebben willen kiezen ?

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- 'Impliciete' rechtskeuze mogelijk onder ErfrechtVo
- Rechtskeuze? “...wordt uitdrukkelijk gedaan ... of blijkt duidelijk uit de bewoordingen van die beschikking” (art. 22-2)
- Moeilijkheid : wanneer zijn aanwijzingen voldoende duidelijk om tot impliciete keuze te besluiten?

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Casus 6 : Engelsman woont al jaren in België
- Twee volwassen kinderen – weinig contacten
- Belangrijk vermogen (tegoeden bij Belgische en Engelse bank) – hij legateert belangrijkste deel aan onderzoekscentrum tegen leukemie (waarvan zijn vrouw slachtoffer is geweest)
- Testament bevat keuze voor Engels recht

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- ErfrechtVo relevant – ook indien UK niet gebonden is door Vo
- Keuze voor Engels recht geldig onder art. 22 ErfrechtVo
- Quid bescherming reservataire erfgenamen ?

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Geen uitdrukkelijke bepaling tot bescherming van reservataire erfgenamen in ErfrechtVo (vgl. Art. 79 IPRW)
- Quid openbare orde ?
- Art. 35 : indien erfwet “kennelijk onverenigbaar is met de openbare orde (ordre public) van het land van het forum”
- Geen Europese openbare orde → elke LS bepaalt waar grenzen liggen

II. Verordening 650/2012 in werking : enkele praktijkgevallen

- Discussie in de rechtsleer : *Grimaldi v. Bonomi...*
- Beoordeling :
 - Wellicht verschillende benaderingen naargelang LS
 - Voorstel : openbare orde laten afhangen van concrete omstandigheden – vb. behoefte van reservataire erfgenamen

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013

Bij wijze van besluit

- Niet wachten tot 17 augustus 2015
- Verordening : belangrijke vereenvoudiging van planning/vereffening grensoverschrijdende nalatenschappen
- Good practices ontwikkelen :
 - Rechtskeuzebedingen
 - Erfrechtverklaring

Stichting Notariaat Euroregio 15 11 2013